

De Studiekring voor de Geschiedenis  
van de Landbouw 939 964

 N G Addens

**N. G. ADDENS**

**De Studiekring voor de Geschiedenis  
van de Landbouw 1939-1964**

**H. VEENMAN & ZONEN N.V. - WAGENINGEN - 1965**

## De totstandkoming

In het Landbouwkundig Tijdschrift van oktober 1937 verscheen onder de advertentiën navolgende oproep.

### GESCHIEDENIS VAN DEN LANDBOUW

Het ontbreken van een 'Genootschap voor de geschiedenis van den Landbouw' wordt door vele landbouwkundigen als een leemte gevoeld.

Een dergelijke vereeniging zou o.a. ten doel hebben: het houden van voordrachten en excursies en het publiceren van onderzoekingen en bibliographieën. Eventueele bijeenkomsten zouden bijv. samen kunnen vallen met de jaarvergadering van het Landbouwmuseum.

Degenen, die in principe voelen voor de oprichting van bovengenoemd genootschap, worden verzocht bericht te zenden aan Dr. Ir. W. A. J. Oosting te Bennekom.

Hieruit blijkt, dat de initiatiefnemer een zelfstandig genootschap, los van het bestaande Nederlandsch Genootschap voor Landbouwwetenschap, voor ogen stond, dat echter enig contact zou kunnen onderhouden met het, sedert 1935 te Wageningen bestaande, Nederlandsch Landbouwmuseum.

Na de verschijning van deze oproep gepleegd overleg tussen het bestuur van het Nederlandsch Genootschap voor Landbouwwetenschap en de initiatiefnemer leidde echter tot het inzicht, dat eerst de mogelijkheid zou dienen te worden onderzocht, of niet binnen het kader van dit Genootschap de wenselijk geachte bevordering van de beoefening der geschiedenis van de landbouw zou kunnen geschieden.

Vanwege het Landbouwmuseum werd nog een poging gedaan om de totstandkoming zowel van het een als het ander te voorkomen, daar het hiervan 'een hevige concurrentie' vreesde, doch deze poging had geen succes.

In de ledenvergadering van het Genootschap van 14 december 1937 werd namelijk besloten tot het instellen van een commissie, met de taak: na te gaan 'hoe de studie van de geschiedenis van den landbouw op de beste wijze kon worden bevorderd'; tot voorzitter van deze commissie werd aangewezen dr. ir. W. A. J. Oosting.

Onder dagtekening van 22 december 1938 bracht deze commissie haar rapport uit, waarin zij voorstelde, dat krachtens artikel 4 der statuten van het Genootschap een 'afdeling' zou worden ingesteld voor de bevordering van de wetenschappelijke beoefening der geschiedenis van de landbouw, tot welke afdeling ook niet-leden van het Genootschap, die in haar doel belang mochten stellen, zouden moeten kunnen treden.

Het door de commissie ontworpen reglement voor deze afdeling werd, met een geringe wijziging, vastgesteld door de ledenvergadering van het Genootschap van 22 maart 1939, waarmede de 'Studiekring voor de Geschiedenis van den Landbouw' was ingesteld als (eerste) afdeling van het Genootschap.

Tot leden van het bestuur van deze afdeling werden vervolgens aangewezen de leden van voornoemde commissie: dr. ir. W. A. J. Oosting, voorzitter, N. G. Addens, A. H. G. van Arkel, prof. ir. B. van der Burg, ir. F. W. G. Pijls en ir. J. A. van der Loeff, secretaris.

## De doelstelling

Het doel van de Studiekring was in het reglement omschreven als:

'de wetenschappelijke beoefening van de studie der geschiedenis van den landbouw in den ruimsten zin des woords en de bevordering van deze beoefening en al wat daarmede rechtstreeks of zijdelings in verband staat'.

Dit doel zou de Studiekring nastreven door dezelfde middelen als voor het Genootschap in zijn statuten waren aangegeven.

Doch weinig had de Studiekring ter bevordering van zijn doel nog kunnen ondernemen, toen zijn werkzaamheid allengs meer werd geremd als gevolg van de bezetting van ons land door de Duitse krijgsmacht in 1940.

Daarnevens trof de Studiekring een groot verlies door het overlijden, op 5 september 1942, van zijn voorzitter, dr. ir. W. A. J. Oosting.

Toen kort nadien de 'Nederlandsche Landstand' – een instelling van de bezettende macht – neiging toonde tot bemoeienis met de Studiekring en daartoe, d.d. 30 november 1942, inlichtingen vroeg omtrent zijn doel en streven, achtte het bestuur voorzichtigheid geboden, teneinde zo mogelijk buiten deze bemoeienis te blijven, en besloot het vervolgens de Studiekring uiterlijk te doen inslapen en aldus betere tijden voor de openlijke hervatting van zijn werkzaamheden af te wachten.

## Briefwisseling met Professor Sneller

Gedurende deze tijd van afwachten wendde zich, bij brief van 20 april 1944, prof. dr. Z. W. Sneller tot ir. J. A. van der Loeff (die hij voor secretaris van het Nederlandsch Genootschap voor Landbouwwetenschap aanzag), met de mededeling, dat 'men' hem had verzocht, 'het initiatief te nemen tot het oprichten van een vereeniging tot beoefening van de geschiedenis van den landbouw.'

Alvorens op dit verzoek in te gaan, zou prof. Sneller nu gaarne vernemen, of 'de in 1939 opgerichte Studiekring Geschiedenis Landbouw' nog bestond en nog werkte. 'Zoo ja, dan zou het uiteraard geboden zijn met dezen kring contact te zoeken'.

Aangezien de geadresseerde geen secretaris van het Genootschap, doch wel van de Studiekring voor de Geschiedenis van de Landbouw was, kon hij aanstonds in die qualiteit, na gepleegd overleg met de voorzitter, aan prof. Sneller antwoorden, dat de door hem bedoelde Studiekring inderdaad nog bestond, doch door samenloop van omstandigheden nog niet tot volledige activiteit was gekomen en, gelet op de heersende oorlogstoestand, vooreerst ook weinig naar buiten zou kunnen optreden.

Niettemin zou nader overleg met prof. Sneller, alvorens hij verder zou gaan, zeer op prijs worden gesteld, waartoe hem werd verzocht dit met de voorzitter van de Studiekring te willen plegen.

Ter verdere informatie van prof. Sneller werd hem bij dit antwoord nog toegezonden een afschrift der stukken betreffende de voorbereiding en totstandkoming van de Studiekring, het geldend reglement en een exemplaar van de tot dusver verschenen beide delen van het Agronomisch-Historisch Jaarboek.

Alsnu gaf prof. Sneller, bij brief van 4 mei 1944, aan de voorzitter van de Studiekring een uiteenzetting van zijn denkbeelden en plannen.

'Ik bedoel niet – zo schreef hij – de stichting van een genootschap, maar van een vereniging of gezelschap van werkende leden, die een of twee keer per jaar te zamen komen en dan telkens twee voordrachten ten beste geven.

'Leden van dit gezelschap zouden moeten wezen vak-historici, benevens zij, die als landbouwkundigen daadwerkelijk belangstelling hebben voor de geschiedenis van den landbouw'.

De voorzitter van de Studiekring gaf hierop te kennen, dat hem in beginsel zeer wel de mogelijkheid aanwezig scheen tot samenwerking of samengaan van de groep, die prof. Sneller wilde vormen, en de reeds bestaande Studiekring.

'Het heeft toch steeds in onze bedoeling gelegen – zo vervolgde hij –, óók de vak-historici met belangstelling voor den landbouw en zijn geschiedenis, tot onzen kring uit te noodigen, daar wij overtuigd waren en zijn, dat zonder hen onze kring niet compleet kan worden geacht'.

'Wij meenden en meenen nog, dat de beoefening van onze agrarische geschiedenis het vruchtbaarst zal kunnen geschieden, indien daartoe historici met belangstelling voor den landbouw en landbouwkundigen met historische belangstelling in één verband samenwerken'.

Helaas was door samenloop van omstandigheden er nog niet van gekomen in deze richting pogingen te ondernemen, toen de heersende oorlogstoestand een actie in dezen, naar de mening van het bestuur, practisch onmogelijk maakte.

Niettemin lag het – geheel afgezien van de nu te zijner kennis gekomen plannen van prof. Sneller – reeds langer in het voornemen van het bestuur, na terugkeer van daartoe gunstiger tijden, aanstonds stappen te doen tot de gewenste aanvulling van het ledental van de Studiekring, in het bijzonder met vak-historici, en vervolgens een daarmede in overeenstemming zijnde nieuwe samenstelling van het bestuur te bevorderen, waarin dan vanzelfsprekend ook enkele vak-historici zouden kunnen en moeten worden opgenomen.

Tenslotte werd de hoop uitgesproken, dat prof. Sneller in hetgeen hem thans omtrent het doel en streven van de Studiekring bekend was geworden, een grondslag zou kunnen vinden voor 'het zoeken van een weg, om de historici met belangstelling voor de agrarische geschiedenis en de landbouwkundigen met historische belangstelling

in één organisatie tot beoefening van de geschiedenis van den landbouw in Nederland te doen samenwerken’.

Hierop antwoorde nu prof. Sneller, na gepleegd overleg met mr. J. Baert, het volgende.

’Uw studiekring en het door ons beraamde studiegezelschap beoogen verschillende dingen. U wilt in breeden kring belangstelling wekken; wij beoogen een besloten gezelschap van werkende leden.

’Toch laten de beide zich m.i. zeer wel vereenigen. Wij zouden kunnen overgaan, b.v. in September a.s., tot oprichting van het gezelschap en meteen aan het werk gaan – de oorlog vormt hiervoor geen belemmering –, en te zijner tijd dit gezelschap inschakelen als werkgroep in Uw vereeniging. Echter zou dan op de leden van het gezelschap niet de verplichting moeten komen te rusten, lid te worden van Uw hoofdvereeniging, die een aanmerkelijke contributie heft. Onze kosten bedragen niet meer dan bv. f 2,50 per lid per jaar.

’Mocht U iets voor dit plan gevoelen, dan zou tegen September een uitnoodiging kunnen worden verzonden, onderteekend door U (of door een, door U aan te wijzen uit Uwen kring), door mij en door mr. J. Baert, die mij tot het initiatief opwekte. Het voorzitterschap van deze werkgroep zou moeten berusten bij een vak-historicus. Uit te noodigen leden, ten getale van bv. 20, zouden moeten zijn vak-historici, benevens landbouwkundigen met historische belangstelling’.

Hoewel het doel, dat prof. Sneller dacht na te streven, niet geheel gelijk was aan dat van de Studiekring, zouden beide doelstellingen zich toch zeer wel laten verenigen en zich binnen het raam van de Studiekring zeer wel laten verwezenlijken, – zo gaf nu de voorzitter van deze instelling nogmaals aan prof. Sneller te kennen, onder verwijzing naar de desbetreffende bepalingen in het reglement van de Studiekring (hetwelk reeds in den beginne ter kennisneming aan prof. Sneller was toegezonden), die inhielden, dat voor toetreding als lid tot de Studiekring het lidmaatschap van de ’hoofdvereeniging’ (d.w.z. het Nederlandsch Genootschap voor Landbouwwetenschap) niet vereist was en die tevens de mogelijkheid boden tot vorming, binnen het raam van de Studiekring, van een ’werkgroep’, als door prof. Sneller bedoeld.

Op grond hiervan zouden de personen, die prof. Sneller dacht te verenigen, kunnen worden uitgenodigd als lid tot de Studiekring toe te treden en dan binnen dat kader, desgewenst, de beoogde werkgroep kunnen vormen.

Mocht prof. Sneller zich in beginsel met de voorgestelde gang van zaken kunnen verenigen, dan zou de voorzitter van de Studiekring zich gaarne willen vergewissen van de instemming van zijn medebestuurleden, waarmede hij gewacht had, tot het voorbereidend overleg in hoofdzaak tot overeenstemming zou hebben geleid, hetgeen hem nu wel het geval scheen.

Het duurde nu geruime tijd, mede door het noodzakelijk geachte overleg met mr. J. Baert, vóór prof. Sneller hierop als volgt antwoordde.

'Het is mij niet goed duidelijk, waarom U van mijn voorstel afwijkt: een gezelschap van werkende leden op te richten en dit later in te schakelen in den Studiekring. Overwegende bezwaren tegen Uw voorstel zie ik niet, waarom ik U verzoek Uw en mijn voorstel aan Uw medeleden voor te leggen'.

Dit geschiedde nu bij rondvraag d.d. 1 juli 1944, onder bijvoeging in afschrift van de volledige met prof. Sneller gevoerde briefwisseling, zomede van een verklaring van de reden waarom de voorzitter van de Studiekring aan de door hem aanbevolen verder te volgen gedragslijn boven die van prof. Sneller de voorkeur gaf, namelijk 'omdat aldus van den beginne af beide groepen in één verband en wel dat van den Studiekring, zouden samengaan en niet eerst de historici afzonderlijk zouden worden verenigd, om dan later als werkgroep te worden ingeschakeld in den Studiekring'. Het resultaat van deze rondvraag was, dat de medebestuurleden van de Studiekring zich unaniem verenigden met het door de voorzitter ingenomen standpunt en hem machtiging verleenden op die grondslag, uiteraard in overeenstemming met prof. Sneller, de verder nodige voorbereidende maatregelen te treffen om tot het beoogde doel te geraken.

Toen prof. Sneller, bij brief van 29 juli 1944, door de voorzitter van de Studiekring met dit resultaat in kennis werd gesteld en hem daarbij voorstellen omtrent de nu verder te volgen gedragslijn ter overweging werden aangeboden, antwoordde eerstgenoemde, d.d. 5 september d.a.v., hierop als volgt.

'Tot heden heb ik niet geantwoord op Uw brief van 29 Juli j.l., omdat de gang van het wereldgebeuren een oprichtingsvergadering in September hoe langer hoe meer onwaarschijnlijk maakt. Wij zullen moeten wachten op rustiger tijden.

'Er is echter nog een andere reden voor mijn in gebreke blijven. Het blijkt hoe langer



hoe meer, dat Uw bedoeling en de mijne uit elkander loopen. U stelt zich voor den Studiekring door toevoeging van nieuwe leden tot nieuw leven te brengen; ik stel mij de oprichting van een nieuwe vereeniging voor, die zich inschakelt in Uw vereeniging.

'Om later misverstand te voorkomen, doen wij m.i. goed de aangelegenheid te laten rusten, totdat wij mondeling overleg kunnen plegen'.

Met het hierop, d.d. 8 september d.a.v., door de voorzitter van de Studiekring gegeven antwoord, dat hij zich met deze laatste gedachte volkomen kon verenigen, eindigde nu deze briefwisseling.

## Hervatting der werkzaamheden

Na het gedurende de oorlogsjaren vrijwel stilleggen van naar buiten blijkende werkzaamheden van de Studiekring, heeft het tot 26 april 1946 moeten duren, vóór zij met het houden van een ledenvergadering openlijk konden worden hervat.

Een daartoe door het bestuur opgesteld en door deze vergadering aanvaard 'werk-program' luidde nu als volgt.

1. Het organiseren van een 'Historische Dag' in het kader van de 'Nederlandse Landbouwweken', te houden vanwege het Nederlandsch Genootschap voor Landbouwwetenschap.
2. Het bevorderen van de bestudering van speciale onderwerpen op het gebied van de geschiedenis van de landbouw en het publiceren van de resultaten daarvan in de uit te geven reeks 'Agronomisch-Historische Bijdragen'.
3. Het bevorderen van de publicatie van kortere bijdragen op het gebied van de geschiedenis van de landbouw, in het Landbouwkundig Tijdschrift en samenvoeging van de overdrukken hiervan in het 'Agronomisch-Historisch Jaarboek'.
4. De bevordering van de samenstelling van een bibliografie van artikelen, betreffende of van belang voor de beoefening van de geschiedenis van de landbouw in Nederland, voorkomende in een aantal daartoe uit te kiezen, voornamelijk oudere, Nederlandse tijdschriften.

5. De bevordering van de herdruk van minder goed toegankelijke of moeilijk meer te verkrijgen oudere publicaties, van belang voor de beoefening van de geschiedenis van de landbouw in Nederland.

Voorts werd in deze vergadering ter sprake gebracht de door het bestuur reeds langer gekoesterde, doch door de tijdsomstandigheden niet eerder te verwezenlijken wens, dat het ledental van de Studiekring zou worden aangevuld, inzonderheid met vak-historici, alsook met beoefenaren van andere sociale wetenschappen, die in de geschiedenis van de landbouw belang stelden.

De vergadering beaamde deze wens en dienovereenkomstig werd nu, onder dagtekening van 3 augustus 1946, aan een aantal tot deze categorieën behorende personen een uitnodiging gericht, als lid tot de Studiekring te willen toetreden.

Onder de uitgenodigden was ook – het spreekt wel vanzelf – professor Sneller, die echter niet aanstonds op de uitnodiging inging, doch eerst wenste te vernemen bij wie de leiding van de Studiekring berustte, c.q. kwam te berusten.

Daarbij herinnerde hij aan zijn in 1944 met de toen fungerende voorzitter van de Studiekring gevoerde briefwisseling, waarin hij de gedachte had uitgesproken, 'dat beroepshistorici met landbouwkundige belangstelling en landbouwkundigen met historische belangstelling elkaar in een werkvereniging zouden ontmoeten, en dat het wellicht het beste zou zijn de leiding te leggen in de handen van een beroepshistoricus'.

'Mijn ervaring is – zo vervolgde prof. Sneller –, dat het slagen van een vereniging in de eerste plaats afhangt van de deskundigheid en de activiteit van den voorzitter, eventueel van den voorzitter en den secretaris. Naast een voorzitter-historicus zou de secretaris een landbouwkundige kunnen zijn'.

Bij de nu aan prof. Sneller overeenkomstig zijn verzoek verstrekte inlichtingen werd hem, met herinnering aan de in 1944 gevoerde briefwisseling, nogmaals op de bestaande mogelijkheid gewezen, binnen het raam van de Studiekring, de door hem voorgestane werkgroep te vormen en deze te stellen onder de leiding van een door deze groep zelf aan te wijzen voorzitter.

De wenselijkheid daarvan zou echter, naar het scheen, het best nader kunnen worden overwogen, indien verschillende historici, waaronder prof. Sneller zelf, zoals gehoopt werd, ingevolge de tot hen gerichte uitnodiging, als lid tot de Studiekring zouden toetreden.

Professor Sneller heeft aan deze uitnodiging geen gevolg gegeven, doch – voor zover bekend – ook geen verdere pogingen gedaan tot de oprichting volgens zijn eigen denkbeelden van een vooreerst zelfstandige vereniging van vak-historici tot beoefening van de landbouwgeschiedenis.

Wel zijn de meeste der overigens tot het lidmaatschap uitgenodigde vak-historici en beoefenaren van andere sociale wetenschappen, met belangstelling voor de geschiedenis van de landbouw, tot de Studiekring toegetreden.

De gedachte tot vorming van een afzonderlijke werkgroep, als door professor Sneller werd beoogd, doch binnen het raam van de Studiekring, is nadien niet weer tot uiting gekomen.

## De taakvervulling

### *Deelneming aan Nederlandse Landbouwweken*

Reeds kort na zijn oprichting had de Studiekring al in dier voege aan de toen plaats vindende 10e Nederlandse Landbouweek deelgenomen, dat dr. W. A. J. Oosting hier, op de 'dag' voor 'Landschapsbescherming en Cultuurmonumenten', een voordracht had gehouden.

Doch de aanvaarding door de ledenvergadering van 1946 van het eerste punt van bovenvermeld werkprogram had echter een verdere strekking, namelijk dat telkenjare in het kader van de Landbouweek door de Studiekring een 'Historische Dag' (naast de andere 'dagen') zou worden verzorgd.

Deze bedoeling bleek echter niet te verwezenlijken: meer dan één 'middag' om het andere jaar kon door de Regelingscommissie voor de Landbouwweken aan de Studiekring niet worden ingeruimd.

Daar kwam nog bij, dat deelneming aan de Landbouwweken (die van overwegend landbouw-technisch karakter waren) voor de Studiekring zelf, met het toenemen van het aantal niet-landbouwkundigen onder zijn leden, allengs minder aantrekkelijk scheen.

Zo werd na 1950 van verdere deelneming aan de Nederlandse Landbouwweken af-

gezien en tegelijk aan het doen houden van voordrachten in eigen kring uitbreiding gegeven.

In het kader van de Landbouwweken werden vanwege de Studiekring navolgende voordrachten gehouden.

1939, juli 28

DR. IR. W. A. J. OOSTING

Prae-historische en historische cultuurmonumenten in het landschap; Oudheden in de grond.

1946, september 9

PROF. DR. IR. C. H. EDELMAN

Iets over veldnamen en perceleringen.

MR. J. BAERT

De geldomzet in het boerenbedrijf van 1795–1940.

1948, juli 16

PROF. DR. B. H. SLICHER VAN BATH

De betekenis van het archivalisch onderzoek voor de geschiedenis van de landbouw.

DR. J. NAARDING

Het oud-Drentse boerenleven in de spiegel der markerechten.

1950, juli 14

DR. J. M. G. VAN DER POEL

Enige mededelingen over de negotiatie 'Land is zeker bezit'.

Al deze voordrachten (de eerste verkort) werden later opgenomen in het Agronomisch-Historisch Jaarboek, zoals hierna vermeld.

#### *Voordrachten in ledenvergaderingen*

Onder de reglementair aangewezen middelen ter bereiking van het doel van de Studiekring was mede begrepen: het doen houden van voordrachten, welk middel dan ook reeds in de eerste ledenvergadering, van 1939, werd toegepast en vervolgens weer in de ledenvergaderingen van 1947 en 1949, zijnde de jaren waarin niet aan de Nederlandse LandbouwwEEK kon worden deelgenomen.

Toen, na 1950, de deelneming aan de Landbouwweken niet werd voortgezet, werd het doen houden van voordrachten in de gewone jaarlijkse ledenvergaderingen tot een vaste regel.

In deze vergaderingen werden navolgende voordrachten gehouden.

1939, juni 28

IR. C. KOEMAN

Het Museum voor Bloembollenteelt te Limmen.

1947, februari 11

PROF. DR. E. W. HOFSTEE

De ontwikkeling van de grootte der landbouwbedrijven in de provincie Groningen.

1947, december 13

PROF. DR. J. F. NIERMEYER

De boerenvrijheid in Middeleeuws Nederland.

1949, maart 19

DR. T. S. JANSMA

Bijdrage tot de agrarische geschiedenis van Texel, voornamelijk in de zestiende eeuw.  
(Verschenen in: Agronomisch-Historisch Jaarboek, Dl. V, 1951)

1949, december 17

PROF. IR. W. J. DEWEZ

Landbouw in een kleistreek rond 1750.

(In uitgebreide vorm, onder de titel: De landbouw in Brabants Westhoek in het midden van de achttiende eeuw, verschenen in: Agronomisch-Historische Bijdragen, Dl. IV, 1958)

1950, december 14

PROF. DR. J. F. NIERMEYER

Pachtcontracten in de 14e eeuw in de Meijerij.

N. G. ADDENS

De 'vraagpunten' der Groninger Maatschappij van Landbouw, 1852-1940.

(In uitgebreide vorm verschenen als: Agronomisch-Historische Bijdragen, Dl. III, 1950)

1951, december 12

D. A. GOEDEWAGEN

Het model van de Goudse pijp van 1620 af tot heden.

IR. J. A. GROOTENHUIS

Het belang van het herkennen van deze modellen in verband met het dateren van bemestingen met huisvuil.

DR. P. J. R. MODDERMAN

Landbouw in onze vroegste geschiedenis.

1953, januari 16

MEJ. F. TERLOUW

De economische aspecten van het optreden der aardappelziekte in 1845.

DR. C. WISKERKE

De geschiedenis van het meekrapbedrijf.

1954, februari 23

PROF. DR. B. H. SLICHER VAN BATH

De landbouw in Overijssel in de 17e en 18e eeuw.

JHR. DR. J. S. WITSEN ELIAS

Het boerenwerk van iedere maand in de kunst der middeleeuwen.

1955, maart 31

DR. L. S. MEIHUIZEN

De kapittelarchieven, bron voor de geschiedenis van de landbouw.

IR. R. W. GARMING

Het carspel Emmen omstreeks 1650; een historisch-sociografisch onderzoek.

1956, maart 27

PROF. DR. B. H. SLICHER VAN BATH

Het ritme in de ontwikkeling van de Europese landbouw (ca. 1150–ca. 1850).

DR. H. VAN DER WEE

Agrarische structuur en conjunctuur in Brabant tijdens Antwerpen's expansie in de 15e en 16e eeuw.

1957, maart 29

R. C. HEKKER

Het boerderij-onderzoek en de studie van de landbouwgeschiedenis.

DR. H. VAN DER LINDEN

De ontginningen in de Hollands-Utrechtse laagvlakte gedurende de Middeleeuwen.

1958, mei 8

MR. S. J. FOCKEMA ANDREAE

Landmaten.

IR. C. KOEMAN

Landkaarten.

1959, maart 18

PROF. DR. B. H. SLICHER VAN BATH

De opkomst van de intensieve landbouw in de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden.

DR. A. E. VERHULST

Landelijk landschap en agrarische structuur in Middeleeuws Vlaanderen.

1960, maart 24

DRS. J. A. FABER

De veepest in Friesland gedurende de 18e eeuw.

M. P. DE BRUIN

Stormvloed en Inpolderingen in Zeeland.

1961, april 21

MR. S. J. FOCKEMA ANDREAE

Jacob Cats en de landaanwinning.

DR. P. DEPREZ

De sociale en economische evolutie van het Vlaamse platteland gedurende de 18e eeuw.

1962, mei 10

DRS. J. DE KLEIJN

Rondtrekkende kooplieden ten plattelande in vroeger tijd.

DR. J. M. G. VAN DER POEL

De oude Nederlandse ploegen.

1963, april 23

Z. VAN DOORN

De geschiedenis van het aftichelen van kleiland langs de Oude Rijn en de invloed op de landbouw en het landschap.

IR. J. D. DORGELÓ

De landbouwkolonien van de Maatschappij van Weldadigheid van 1818 tot 1859: een sociaal-economisch en landbouwkundig experiment.

1964, april 28

R. WARTENA

Bosbouw in Gelderland van ca. 1400 tot 1800.

IR. C. BAARS

Geschiedenis van bedijking, verkaveling en bezit van de gronden gelegen in de Beijerlanden.

#### *Vergaderingen in verband met excursies*

In de ledenvergadering van 19 maart 1949 werd er door prof. dr. E. W. Hofstee de aandacht op gevestigd, dat het houden van rondgaande vergaderingen van de Studiekring de belangstelling voor de studie van de geschiedenis van de landbouw in de verschillende delen van het land zou kunnen activeren.

Hierbij stond hem voor ogen het voorbeeld van de sedert 1947 door de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen jaarlijks in een der provinciale hoofdsteden georganiseerde 'Akademiedagen'.

Nadere overwegingen van dit denkbeeld had nu tot gevolg, dat in 1951 werd overgegaan tot het vrijwel geregeld houden, naast de gewone jaarlijkse ledenvergaderingen, van een vergadering in de herfst, waaraan een excursie werd verbonden en waarop met deze excursie doorgaans in verband staande voordrachten werden gehouden. Uit den aard der zaak waren dit 'rondgaande vergaderingen', zij het niet bepaald langs de provinciale hoofdsteden.

Van deze wijze van vergaderen werd mede verwacht, dat het onderling contact tussen de leden er door zou worden versterkt.

Onderstaand volgt nu een overzicht van deze achtereenvolgens gehouden vergaderingen met de daarin gehouden voordrachten en de daaraan verbonden excursies.



1951, augustus 29, Roermond

(In samenwerking met het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap)

DR. J. M. G. VAN DER POEL

Praehistorische akkerbouw in Nederland.

PROF. IR. W. J. DEWEZ

Een kort historisch overzicht omtrent de ontwikkeling van de landbouw in Zuid-Limburg.

Excursie:

De Historische Afdeling van de Land- en Tuinbouwtentoonstelling te Roermond.

1952, september 13, Arnhem

G. KOSTER

Oude boerenwagens.

Excursie:

Het Nederlands Openluchtmuseum.

1953, september 9, Putten

IR. J. F. VAN OOSTEN SLINGELAND

De bosgeschiedenis van de Sijsselt in de 18e eeuw.

Excursie:

Het landgoed 'Schovenhorst'.

1956, september 5, Arnhem en 's Heerenberg

MR. A. P. VAN SCHILFGAARDE

De geschiedenis van het Huis Bergh.

J. H. A. VAN HEEK

De bosgeschiedenis van Bergh.

Excursie:

Het Huis Bergh en bijbehorende bossen.

1957, september 5, Culemborg

DR. J. M. G. VAN DER POEL

Van Brakell van den Eng, een Betuws hereboer uit het begin van de 19e eeuw.

(In uitgebreide vorm verschenen als: Agronomisch-Historische Bijdragen, Dl. V, 1959)

MR. P. J. W. BELTJES

De strijd tegen binnen- en buitenwater in het land tussen Lek en Linge.

Excursie:

De stad Culemborg en het land tussen Lek en Linge.

1958, oktober 16, Vorden

(Bijzonder doel: herdenking van de 150ste geboortedag van Dr. W. C. H. Staring)

IR. J. G. VELDINK

De landbouwkundige werkzaamheden van Dr. W. C. H. Staring.

Excursie:

Het grafmonument van Dr. W. C. H. Staring op het oude kerkhof te Lochem;  
de Boekhorst en de Wildenborch.

1959, oktober 23, Rotterdam

A. VAN DER POEST CLEMENT

Landbouw en Bierbrouwerij.

Excursie:

Heineken's Bierbrouwerij te Rotterdam.

1960, oktober 28, De Bilt

DR. J. P. M. WOUDEBERG

De ontwikkeling van de landbouwmeteorologie.

Excursie:

Het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut te De Bilt.

1961, oktober 11, Amersfoort.

IR. H. K. ROESSINGH

Inlandse tabak in de 17e en 18e eeuw: teelt, verwerking, handel.

Excursie:

Nijkerk, als vroeger centrum van tabaksteelt.

1962, september 20, Bokrijk-Genk (België)

Excursie:

Het Openluchtmuseum, aldaar.

1963, september 25, Hoofddorp.

DRS. J. ACHTERSTRAAT

Historische aspecten van de Haarlemmermeer in de periode vóór de eerste wereldoorlog.

Excursie:

De Haarlemmermeer, met het Museum 'De Cruquius'.

*Publicatie van geschriften*

Het reglement van de Studiekring bepaalt, dat als zijn orgaan dient het orgaan van het (sedert 1956: Koninklijk) Nederlandsch Genootschap voor Landbouwwetenschap: het Landbouwkundig Tijdschrift.

Oorspronkelijk bepaalde het reglement verder, dat overdrukken van de artikelen, die vanwege de Studiekring in dit Tijdschrift werden gepubliceerd, per jaargang zouden worden samengevoegd tot een afzonderlijke uitgave onder de titel: 'Agronomisch-Historisch Jaarboek'.

Van deze 'Jaarboeken' is er in de jaren 1940, 1942, 1947, 1949 en 1951 telkens een deel verschenen, waaruit blijkt dat aan een jaarlijkse verschijning der delen niet de hand kon worden gehouden.

Zulks was vooral een gevolg van het daartoe ontbreken van een genoegzaam aantal landbouwhistorische artikelen in genoemd tijdschrift.

Aangezien deze moeilijkheid zich in toenemende mate bleef doen gevoelen en daardoor de mogelijkheid tot samenvoeging van overdrukken al te zeer op zich liet wachten, kon de uitgave van deze reeks, na de verschijning van het vijfde deel, niet verder worden voortgezet en werd de desbetreffende bepaling uit het reglement geschrapt.

In de verschenen delen van het Agronomisch-Historisch Jaarboek zijn de navolgende artikelen opgenomen. Op één uitzondering na zijn deze alle overgedrukt uit het Landbouwkundig Tijdschrift.

Onder de titels is telkens tussen haakjes vermeld, waar de artikelen oorspronkelijk gepubliceerd werden.

## Eerste deel, 1940

L. HOFSTRA

Iets over de Friese rundveestal.

(Landbouwkundig Tijdschrift 51 (1939), pp. 82–87)

E. H. KRELAGE

Het onderzoek der hyacintenziekten; een episode uit het prae-phytopathologisch tijdvak.

(Tijdschrift over Plantenziekten 46 (1940), pp. 30–45)

V. R. IJ. CROESEN

Tabakscultuur in Nederland

(Landbouwkundig Tijdschrift 52 (1940), pp. 33–51, 145–164 en 213–233)

VOORDRACHTEN OVER: Bescherming van belangrijke elementen in het Nederlandsche landschap, gehouden op 28 juni 1939 tijdens de Tiende Nederlandsche Landbouwweek te Wageningen.

(Landbouwkundig Tijdschrift 52 (1940), pp. 77–118)

R. HOUWINK HZN.

De Münstersche Vogelwagen.

(Landbouwkundig Tijdschrift 52 (1940), pp. 298–301)

## Tweede deel, 1942

W. C. H. STARING

Geschiedenis van den Landbouw in Nederland.

Gedrukt naar het manuscript ener in 1856 voor de Vereeniging tot ontwikkeling van Provinciale Welvaart te Zwolle gehouden voordracht; met een korte inleiding van W. A. J. OOSTING.

(Landbouwkundig Tijdschrift 53 (1941), pp. 815–838)

W. A. J. OOSTING

De ouderdomsbepaling van onze bouwlanden op het plistoceen en het vraagstuk der ophooging door plaggenbemesting.

(Landbouwkundig Tijdschrift 52 (1940), pp. 695–704)

**J. B. VRIES**

De herkomst van het Nederlandsche Landhoen.

(Landbouwkundig Tijdschrift 52 (1940), pp. 450-463)

**J. SIBINGA MULDER**

De bananacultuur: haar oorsprong, groei en beteekenis.

(Landbouwkundig Tijdschrift 54 (1942), pp. 266-285)

**J. SIBINGA MULDER**

's Lands Plantentuin te Buitenzorg, 1817 - 15 April - 1942, Ideëele wetenschap en praktijk.

(Landbouwkundig Tijdschrift 54 (1942), pp. 301-319)

**C. H. EDELMAN**

Dr. ir. W. A. J. Oosting l.i. († 5 september 1942).

(Met een lijst van geschriften)

(Landbouwkundig Tijdschrift 54 (1942), pp. 605-610)

**G. VEENSTRA**

W. A. J. Oosting † 5 sept. 1942.

(Landbouwkundig Tijdschrift 54 (1942), p. 610)

### Derde deel, 1947

**F. L. VERHEY**

Het Didamsche smeelensnijdersbedrijf.

(Landbouwkundig Tijdschrift 56/57 (1944-'45), pp. 470-477)

**FRED. OUDSCHANS DENTZ**

De geschiedenis van den rijstbouw in Suriname.

(Landbouwkundig Tijdschrift 56/57 (1944-'45) pp. 491-492 en 58 (1946) p. 52)

**FRED. OUDSCHANS DENTZ**

Uit de geschiedenis van de koffiecultuur in Suriname.

(Landbouwkundig Tijdschrift 58 (1946), pp. 49-51)

**J. BAERT**

Het landbouwonderwijs in Nederland vóór 1876.

(Landbouwkundig Tijdschrift 56/57 (1944-'45), pp. 508-523 en 58 (1946) pp. 35-46)

S. J. FOCKEMA ANDREAE

Vredewold.

(Landbouwkundig Tijdschrift 58 (1946), pp. 151–164)

S. J. WELLENSIEK

Zestig jaren Genootschap.

Rede, uitgesproken ter gelegenheid van de herdenking van het zestigjarig bestaan van het Nederlandsch Genootschap voor Landbouwwetenschap, op 11 september 1946.

(Landbouwkundig Tijdschrift 58 (1946), pp. 419–430)

REFERATEN over: Het Landschap in Nederland.

(Landbouwkundig Tijdschrift 58 (1946), pp. 59–60, 178–180, 301–303, 395–397 en 599–601)

#### Vierde deel, 1949

C. H. EDELMAN

Iets over veldnamen en perceleringen.

(Landbouwkundig Tijdschrift 59 (1947), pp. 85–95)

J. BAERT

De geldomzet in het boerenbedrijf van 1795–1940.

(Landbouwkundig Tijdschrift 59 (1947), pp. pp. 95–106)

H. J. HULSHOF

De bereiding van houtskool in de Achterhoek.

(Landbouwkundig Tijdschrift 59 (1947), pp. 261–263)

B. RUYS

De ontwikkeling van de tuinbouw in Dedemsvaart.

(Landbouwkundig Tijdschrift 60 (1948), pp. 244–248)

J. A. VAN DER LOEFF

Hout- en wildwallen. (Litteratuuroverzicht)

(Landbouwkundig Tijdschrift 60 (1948), pp. 249–256)

**B. H. SLICHER VAN BATH**

De betekenis van het archivalisch onderzoek voor de geschiedenis van de landbouw.  
(Landbouwkundig Tijdschrift 60 (1948), pp. 552-556)

**J. NAARDING**

Het oud-Drentse boerenleven in de spiegel der markerechten.  
(Landbouwkundig Tijdschrift 60 (1948), pp. 557-562)

#### Vijfde deel, 1951

**A. W. VLAM**

De kadastrale archieven en hun betekenis voor de bodemkundige.  
(Landbouwkundig Tijdschrift 61 (1949), pp. 465-473)

**T. S. JANSMA**

Bijdrage tot de agrarische geschiedenis van Texel, voornamelijk in de zestiende eeuw.  
(Landbouwkundig Tijdschrift 61 (1949), pp. 525-549)

**J. VAN WIJK**

Geschiedenis van de landbouwstatistiek in Nederland in de 19e eeuw.  
(Landbouwkundig Tijdschrift 62 (1950), pp. 11-24)

**J. M. G. VAN DER POEL**

Enige mededelingen over de negotiatie 'Land is zeker bezit'.  
(Landbouwkundig Tijdschrift 62 (1950), pp. 815-826)

Een tweede, in het reglement als wenselijk aangegeven reeks publicatiën vormt die onder de naam 'Agronomisch-Historische Bijdragen', waarin monografieën kunnen worden opgenomen, welker verschijning aan het doel van de Studiekring bevorderlijk wordt geacht.

De uitgave van deze reeks is de Studiekring financieel mogelijk geweest, dank zij daartoe in de meeste gevallen van verschillende instellingen ontvangen subsidies en in-tekeningen. De leden kunnen deze 'Bijdragen' tegen kostende prijs ontvangen; voor niet-leden zijn zij tegen gewone boekhandelsprijs verkrijgbaar.

Gedurende de eerste kwarteeuw van het bestaan van de Studiekring zijn in deze reeks, met ongelijke tussenpozen, vijf delen verschenen, waaraan ter gelegenheid van

de herdenking van het vijftiengjarige bestaan, die op 9 oktober 1964 plaats vond, als zesde deel een 'jubileumbundel' werd toegevoegd.  
Aldus omvat de reeks thans navolgende delen.

I. J. KOK

Grepen uit het verleden van de landbouw in de Groninger Veenkoloniën. 1948

II. J. M. G. VAN DER POEL

Heren en Boeren, een studie over de Commissiën van Landbouw (1805–1851). 1949

III. N. G. ADDENS

De 'vraagpunten' der Groninger Maatschappij van Landbouw 1852–1941. 1950

IV. W. J. DEWEZ

De landbouw in Brabants Westhoek in het midden van de achttiende eeuw.

B. H. SLICHER VAN BATH

Een Fries landbouwbedrijf in de tweede helft van de zestiende eeuw. (Met de tekstuitgave van het Rekenboek van Rienck Hemmena, door P. GERBENZON). 1958

V. J. M. G. VAN DER POEL

Van Brakell van den Eng, een Betuws hereboer uit het begin van de 19e eeuw. 1959

VI. Ceres en Clio, zeven variaties op het thema landbouwgeschiedenis, geschreven ter gelegenheid van het vijftiengjarige bestaan van de Studiekring voor de Geschiedenis van de Landbouw. 1964

(Met bijdragen van N. G. ADDENS, S. J. FOCKEMA ANDREAE, J. A. KUPERUS, J. F. NIERMEYER, J. M. G. VAN DER POEL, B. H. SLICHER VAN BATH en A. VERHULST)

#### *Landbouwhistorische bibliografie*

Onder de desiderata, reeds bij de totstandkoming van de Studiekring gekoesterd, was ook dat van de samenstelling ener landbouwhistorische bibliografie, die gezien werd als een belangrijk hulpmiddel voor de beoefening van de geschiedenis van de landbouw.

Doch met het streven naar verwezenlijking hiervan kon eerst een begin worden gemaakt na de herleving van de Studiekring, in 1946, toen hieromtrent een punt in het werkprogram werd opgenomen en, op grond daarvan, aanstonds een commissie terzake werd ingesteld.



Nadat deze commissie enkele malen had vergaderd, kwam zij tot het inzicht voor-  
eerst haar werkzaamheden te moeten laten rusten, zulks in afwachting van de moge-  
lijke instelling van een lectoraat in de landbouwgeschiedenis aan de Landbouw-  
hogeschool, waartoe – zoals wij nog nader zullen zien – toen plannen in overweging  
waren.

In 1949 kwamen deze plannen nu ruimschoots tot uitvoering, door de instelling, niet  
van een lectoraat, doch van een buitengewone leerstoel in de agrarisch-economische  
en -sociale geschiedenis.

Tezelfder tijd werd te Groningen, in verbinding met de Rijksuniversiteit, het  
'Nederlands Agronomisch-Historisch Instituut' gevestigd, dat als een der eerste mid-  
delen ter bereiking van zijn doel: 'het bevorderen van de wetenschappelijke beoefe-  
ning van de geschiedenis van de landbouw, in het bijzonder die in Nederland', aan-  
stonds de samenstelling van een landbouwhistorische bibliografie ter hand nam.

Nu aldus de verwezenlijking van bovengenoemd desideratum, zonder verdere be-  
moeyenis van de Studiekring, genoegzaam verzekerd scheen, achtte het bestuur, in  
1950, de tijd gekomen voor het ontbinden, met haar instemming, van de commissie-  
in-ruste voor de landbouwhistorische bibliografie.

#### *Het uitgeven van bronnen tot de landbouwgeschiedenis*

Reeds in de beginperiode van zijn werkzaamheid had de Studiekring getoond, de  
betekenis in te zien van het uitgeven van bronnen voor de wetenschappelijke beoe-  
fening van de landbouwgeschiedenis.

Een eerste proeve getuigt daarvan: het in het Landbouwkundig Tijdschrift doen  
drukken en vervolgens in het Agronomisch-Historisch Jaarboek opnemen (Deel II,  
1942) van het manuscript ener lezing, in 1856 gehouden door dr. W. C. H. Staring,  
getiteld: 'Geschiedenis van de Landbouw in Nederland'.

Doch daarbij is het gebleven tot de herleving van de Studiekring, in 1946, toen hier-  
omtrent een punt in het werkprogram werd opgenomen.

Hieraan was echter nog geen gevolg gegeven, toen het reeds genoemd 'Nederlands  
Agronomisch-Historisch Instituut' te Groningen tot stand kwam, hetwelk zijn doel  
vooral ook zou nastreven door het uitgeven van bronnen tot de landbouwgeschiedenis.  
Dit maakte het voor de Studiekring overbodig, zelf te dezer zake nog maatregelen te  
nemen en deze bleven dan ook verder achterwege.

*Landbouwgeschiedenis als studievak aan de Landbouwhogeschool*

In de eerste ledenvergadering van de Studiekring na zijn herleving, in 1946, werd bij het opnieuw samenstellen van het bestuur daarin mede als lid benoemd prof. dr. C. H. Edelman, hoogleraar aan de Landbouwhogeschool.

Zo kon, door diens intermediair, in de Senaat van laatstgenoemde instelling gevoegelijk de wens van de Studiekring doordringen, dat onder de studievakken van de Landbouwhogeschool ook de geschiedenis van de landbouw een plaats zou krijgen. Omgekeerd kon, door hetzelfde intermediair, onderhands en vertrouwelijk, het bestuur van de Studiekring worden geraadpleegd over de bezetting van een eventueel in te stellen lectoraat voor dit studievak, waarvoor toen in de Senaat wel werd gevoeld.

Hieromtrent vanwege het bestuur van de Studiekring met enkele bevriende universitaire historici gepleegd vertrouwelijk overleg leidde nu, in 1947, tot de conclusie, dat voor de bezetting van dit lectoraat de keuze uiterst beperkt zou zijn en dat de historicus, die geacht werd er het meest voor in aanmerking te komen, de reeds door hem ingenomen maatschappelijke positie wel niet voor een lectoraat zou willen verwisselen.

Misschien wel mede onder invloed van dit kenbaar gemaakte inzicht, rijpte in de Senaat allengs meer de overtuiging, dat op de instelling van een leerstoel, inplaats van een lectoraat, in de landbouwgeschiedenis zou moeten worden aangestuurd en werd vervolgens dienovereenkomstig gehandeld.

Met de gunstige uitslag, dat in 1949 een leerstoel in de agrarisch-economische en -sociale geschiedenis aan de Landbouwhogeschool werd ingesteld en dat tot buitengewoon hoogleraar ter bezetting daarvan, bij K.B. van 26 juli 1949, nr. 26, werd benoemd dr. B. H. Slicher van Bath – dat was bovenbedoelde historicus, 'die geacht werd er het meest voor in aanmerking te komen', waarbij nog opmerking verdient, dat deze inmiddels reeds, met ingang van het studiejaar 1948/'49, tot gewoon hoogleraar in de economische en sociale geschiedenis aan de Rijksuniversiteit te Groningen was benoemd.

Zo was nu, tien jaren na de totstandkoming van de Studiekring, de geschiedenis van de landbouw opgenomen onder de studievakken van het hoger onderwijs.

*Onderwijs in landbouwgeschiedenis aan middelbare en lagere land- en tuinbouwscholen*

Ingevolge besluit van de ledenvergadering van de Studiekring van 17 december 1949 werd door het bestuur een enquête ingesteld naar het onderwijs in de geschiedenis van de landbouw aan middelbare en lagere land- en tuinbouwscholen.

Als resultaat daarvan kon worden vastgesteld, dat de belangstelling voor historische vraagstukken bij de docenten aan deze inrichtingen over het algemeen niet onbevredigend kon worden genoemd, doch dat het geven van onderwijs in de geschiedenis van de landbouw werd belemmerd door met name de volgende factoren:

- 1e. het ontbreken van desbetreffende leerboeken, geschikt voor het middelbaar en lager land- en tuinbouwonderwijs;
- 2e. het gebrek aan landbouwhistorische kennis bij de docenten;
- 3e. het groot aantal technische vakken op de lesroosters van genoemde inrichtingen, waardoor het onderwijs in de geschiedenis van de landbouw maar al te vaak in de verdrukking kwam.

Naar aanleiding van dit resultaat der gehouden enquête besloot nu de ledenvergadering van 14 december 1950 tot het instellen ener commissie, teneinde maatregelen te beramen, die de genoemde belemmeringen zouden kunnen wegnemen.

Deze commissie bracht onder dagtekening van 19 juni 1952 haar rapport uit, houdende het advies, dat het bestuur van de Studiekring aan de bevoegde autoriteiten de volgende wensen zou kenbaar maken.

- 1e. dat aan de Landbouwhogeschool het tot dusver facultatief vak agrarisch-economische en -sociale geschiedenis verplicht zou worden gesteld bij het kandidaats-examen in de economische richting en overigens zou worden bevorderd;
- 2e. dat de opleiding van toekomstige docenten bij het lager land- en tuinbouwonderwijs in dier voege zou worden uitgebreid, dat de landbouwgeschiedenis onder de examenvakken voor de desbetreffende acte zou kunnen worden opgenomen;
- 3e. dat in het kader van de 'vacantie-cursussen', die telkenjare te Wageningen werden georganiseerd voor de docenten bij het middelbaar land- en tuinbouwonderwijs, een cursus in landbouwgeschiedenis zou worden gehouden.

Hiertoe gemachtigd door de ledenvergadering van 13 september 1952, handelde het bestuur nu overeenkomstig dit advies.

Laatstgenoemde wens vond bij de autoriteiten aanstonds een gunstig onthaal, met het gevolg, dat van 30 augustus tot 2 september 1954 te Wageningen de gewenste cursus 'Landbouwgeschiedenis' werd gehouden, uitgaande van het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en het Nederlands Genootschap voor Landbouwwetenschap, aan welke cursus door 55 docenten bij het middelbaar en lager land- en tuinbouwonderwijs werd deelgenomen.

Door de zorgen van de Hoofdafdeling Documentatie en Publicaties van genoemd Ministerie verscheen vervolgens de tekst der gehouden voordrachten (na in verschillende gevallen daartoe door de auteurs te zijn omgewerkt en uitgebreid), tot een bundel verenigd, in druk, onder de titel 'Landbouwgeschiedenis', zij het door omstandigheden eerst in 1960.

Overeenkomstig een van genoemde commissie ontvangen interim-advies had het bestuur van de Studiekring reeds eerder tot de Directeur van het Nederlands Agronomisch-Historisch Instituut te Groningen, dr. J. M. G. van der Poel, het verzoek gericht een literatuuroverzicht betreffende de landbouwgeschiedenis te willen samenstellen, bedoeld als een bijdrage tot het wegnemen van de, bij eerdergenoemde enquête gebleken, onder 2e vermelde, belemmering.

Aan dit verzoek was welwillend voldaan en als gevolg daarvan reeds in 1953 het gewenste overzicht, onder de titel 'Wegwijzer in de Landbouwgeschiedenis', verschenen.

#### *Bevordering der kennis van oude landmaten*

Aan het slot van zijn voordracht over 'Landmaten', gehouden in de ledenvergadering van de Studiekring van 8 mei 1958, sprak mr. S. J. Fockema Andreae de wenselijkheid uit, dat de Studiekring aandacht zou schenken aan het verzamelen van gegevens over de oude landmaten, die hier te lande in verscheidenheid hebben gegolden vóór de invoering van het metrieke stelsel.

Naar aanleiding hiervan stelde nu het bestuur van de Studiekring, bij besluit van 4 oktober 1958, een commissie van drie leden in, die de opdracht ontving advies uit te brengen over de wijze waarop de kennis der oude landmaten bevorderd zou kunnen worden.

Deze commissie beperkte zich echter niet alleen tot de lengte- en vlaktematen, doch zij betrok ook de graanmaten, de vochtmaten en de gewichten in haar beschouwingen.

Zij besloot voorts, dat elk harer leden meer in het bijzonder zijn gedachten zou laten gaan over een bepaald onderdeel van de taak der commissie.

Nadat de commissie enkele malen had vergaderd, kwam zij tot de conclusie, dat het verzamelen van de gewenste gegevens in commissoriaal verband niet wel uitvoerbaar was, doch dat daarvoor de medewerking zou moeten worden verkregen van iemand, die gedurende zekere tijd zich geheel daaraan zou kunnen wijden.

Dit lag echter buiten het bereik van de Studiekring en zo werd, op advies van de commissie, door het bestuur besloten, deze zaak op de gedachte wijze vooreerst te laten rusten en werd de commissie, op haar verzoek, van haar opdracht ontheven.

Inmiddels had prof. dr. B. H. Slicher van Bath, als lid der commissie, reeds bibliografische gegevens bijeengebracht, betrekking hebbende op het door de commissie in studie genomen onderwerp.

In overleg met het bestuur van de Studiekring, werden deze gegevens nu door hem gepubliceerd, onder de titel 'Alfabetische lijst van boeken en tijdschriftartikelen van belang voor de kennis van de oude Nederlandse maten en gewichten', in A. A. G. Bijdragen 11, uitgegeven door de Afdeling Agrarische Geschiedenis van de Landbouwhogeschool in 1964, welke uitgave door deze Afdeling op ruime schaal werd verspreid, terwijl overdrukken van genoemde lijst voor de Studiekring verkrijgbaar werden gesteld.

In zijn genoemde voordracht had mr. S. J. Fockema Andreae reeds gewezen op een belangrijke bron voor de kennis van oude landmaten, die gevonden wordt in een paar hierop betrekking hebbende, in 1812 verschenen, geschriften van de Amsterdamse hoogleraar J. H. van Swinden.

De zeldzaamheid van deze geschriften in aanmerking genomen, zou een herdruk daarvan, naar zijn mening, wenselijk zijn en door de Studiekring kunnen worden overwogen.

Dit denkbeeld werd later door bovengenoemde commissie nog eens aan het bestuur aanbevolen, hetwelk in zijn vergadering van 26 januari 1963 besloot, de mogelijkheid van deze uitgave nader te onderzoeken.

## De ontwikkeling

Als wij de ontwikkeling van de Studiekring nagaan, vooreerst wat betreft zijn ledental, dan kunnen wij gedurende de kwarteeuw van zijn bestaan daarin een belangrijke stijging waarnemen.

Bedroeg aan het einde van het eerste jaar, 1939, dit ledental 61, in 1946 was het tot 112 gestegen en daarna verder tot 162 in 1964.

Met deze stijging van het ledental heeft zich echter ook een belangrijke wijziging voltrokken in de samenstelling daarvan.

De Studiekring is tot stand gekomen als 'afdeling' van het Nederlandsch Genootschap voor Landbouwwetenschap en deswege werd toen de eerste oproep tot toetreding als lid geplaatst in het officieel orgaan van het Genootschap en later tevens van de Studiekring: het Landbouwkundig Tijdschrift.

Hoewel het reglement van de Studiekring de mogelijkheid van toetreding als lid óók bood aan belangstellenden in de geschiedenis van de landbouw, die geen lid zouden zijn van het Genootschap, kwamen onder de eerst toegetreden, voor zover valt na te gaan, dezulken niet of nauwelijks voor, hetgeen uit bovenvermelde gang van zaken wel te verklaren valt.

Het bestuur begreep echter al spoedig, dat zijn streven er op gericht zou moeten zijn, naast landbouwkundigen met historische belangstelling, vooral ook vak-historici met belangstelling voor de landbouw als veld van historisch onderzoek, gezamenlijk in de Studiekring te verenigen.

Doch, zoals wij zagen, verhinderden de reeds kort na zijn totstandkoming ingetreden bijzondere tijdsomstandigheden, zolang zij voortduurden, daartoe pogingen te doen en moest daarmee worden gewacht tot de herleving van de Studiekring in 1946. Als gevolg van de toen te dezer zake gedane stappen traden aanstonds verschillende vak-historici en ook beoefenaren van andere sociale wetenschappen, allen met belangstelling voor de geschiedenis van de landbouw, als lid tot de Studiekring toe, zonder evenwel lid van het Genootschap te zijn of te worden.

Symbolisch voor deze ontwikkelingsgang, die zich ook verder nog voortzette, mag het wel worden genoemd, dat de eerstvolgende ledenvergadering van de Studiekring, gehouden in 1947, plaats vond in de Economisch-Historische Bibliotheek te Amster-

dam, daartoe welwillend beschikbaar gesteld door het bestuur van de vereniging 'Het Nederlandsch Economisch-Historisch Archief', waarmede reeds goede betrekkingen waren aangeknoopt.

Waren aan het einde van 1939, zoals wij het reeds opmerkten, alle of nagenoeg alle leden van de Studiekring uit de leden van het Genootschap voortgekomen, aan het einde van 1963 daarentegen waren van de 158 leden van de Studiekring er 69 wel en 89 niet tevens lid van het Genootschap.

Hieruit valt nu af te leiden, dat de 'Studiekring', hoewel formeel een 'afdeling' van het Genootschap gebleven, thans geenszins meer alleen daarop steunt, doch een veel bredere, meer historische, grondslag heeft verkregen.

Een weerspiegeling daarvan zien wij in de eveneens geleidelijk gewijzigde samenstelling van het bestuur.

Het eerst aangewezen bestuur, van 1939, bestond uit: een Wageningse hoogleraar in de zuivelbereiding, een Wageningse doctor in de landbouwkunde, twee Wageningse ingenieurs, een inspecteur der registratie en een landbouwer, zijnde allen belangstellend in de geschiedenis van de landbouw en voor een deel deze ook wetenschappelijk beoefenend, doch geen hunner was vak-historicus.

Het bestuur van 1964 daarentegen bestaat uit: een Wageningse (en enige Nederlandse) hoogleraar in de agrarische geschiedenis, twee universitaire hoogleraren in de economische geschiedenis en een archivist-streekarchivaris, alzo vier vak-historici; verder een Wageningse emeritus-hoogleraar in de landbouwwerktuigkunde, een doctor in de letteren (sociale geografie), een doctor in de rechtsgeleerdheid en twee Wageningse ingenieurs, allen belangstellend in de geschiedenis van de landbouw en de meesten deze ook wetenschappelijk beoefenend.

Het principiële verschil in samenstelling van het eerste en het tegenwoordige bestuur, blijkend uit bovenstaande kenschets, laat nu, duidelijker nog dan wij het reeds opmerkten, het in de loop van zijn vijfentwintigjarig bestaan zozeer gewijzigde karakter van de Studiekring tot uitdrukking komen.

Bovenbedoelde bredere grondslag, waarop de Studiekring in de kwarteeuw van zijn bestaan allengs is komen te rusten, wordt voorts op treffende wijze tot uiting gebracht in de jubileumbundel, die ter gelegenheid van het bereiken van deze mijlpaal is verschenen.

De titel ervan: 'Ceres en Clio', duidt immers aan, dat naast Ceres, onder wier be-

scherming de Studiekring tot stand is gekomen, thans ook Clio haar beschermende hand over zijn werkzaamheid is gaan uitstrekken.

En de inhoud van deze bundel, in de ondertitel gekenschetst als bestaande uit 'zeven variaties op het thema landbouwgeschiedenis', geschreven door evenveel leden, vormt een duidelijk getuigenis van de tegenwoordige samenwerking in de Studiekring, van historici, beoefenaren van andere sociale wetenschappen en landbouwkundigen, een samenwerking welke is gegrond op een gemeenschappelijke belangstelling voor de wetenschappelijke beoefening van de geschiedenis van de landbouw.

Zo mag nu aan het slot van dit overzicht wel worden vastgesteld, dat de van den beginne af door het bestuur van de Studiekring gekoesterde wens: naast landbouwkundigen met historische belangstelling, vooral ook vak-historici met belangstelling voor de landbouw als veld van historisch onderzoek, gezamenlijk in de Studiekring te verenigen, thans ruimschoots in vervulling is gegaan.



**BESTUURSLIJST 1939-1964**

Dr. W. A. J. Oosting  
N. G. Addens  
A. H. G. van Arkel  
Prof. ir. B. van der Burg  
(Dr.) ir. F. W. G. Pijls  
Ir. J. A. van der Loeff

Prof. dr. C. H. Edelman  
Mr. J. Baert

Dr. M. J. Boerendonk  
Prof. ir. W. J. Dewez  
Mr. (dr.) J. M. G. van der Poel  
Prof. dr. B. H. Slicher van Bath

Prof. dr. E. W. Hofstee  
Prof. dr. I. J. Brugmans  
(Prof.) mr. F. F. X. Cerutti  
Ir. H. K. Roessingh  
Ir. G. Veenstra  
Dr. L. S. Meihuizen  
Prof. dr. T. S. Jansma  
A. van der Poest Clement  
Prof. dr. J. H. Kernkamp  
Ir. N. J. A. van Keulen  
Dr. H. van der Linden  
Ir. J. G. Veldink  
Mej. dr. M. K. E. Gottschalk  
J. G. M. Boon  
Prof. dr. W. J. Wieringa  
Prof. ir. G. Riemer Jzn.

'39 '40 '41 '42 '43 '44 '45 '46 '47 '48 '49 '50 '51 '52 '53 '54 '55 '56 '57 '58 '59 '60 '61 '62 '63 '64

+ + + +

+ + + + + + + + + + + + + + +

+ + + + + + + + + +

+

+ + + + + + + + +

+ + + + + + + + + + + + + + +

+ + + + + + +

+ + + + + +

+ + + + +

+ + + + + + +

+ + + + + + + + + + +

+ + + + + + + + + + + + + +

+ + +

+ + + + +

+ + + + +

+ + + + + + + + + +

+ + + +

+ + + + +

+ + + + + + + + +

+ + + + +

+ + + + +

+ + + + +

+ + + + +

+ + + + +

+ + + +

+ +

+

+

UITGEGEVEN DOOR DE

STUDIEKRING VOOR DE GESCHIEDENIS VAN DE LANDBOUW

AFDELING VAN HET KONINKLIJK GENOOTSCHAP VOOR  
LANDBOUWWETENSCHAP, GEVESTIGD TE WAGENINGEN